

Seznam značek

<i>biasp</i>	obouvidové sloveso (<i>izolovat^{biasp}</i>), odd. 2.3.1
<i>class</i>	atribut syntakticko-sémantická třída, odd. 2.5.6
<i>control</i>	atribut kontrola, odd. 2.5.1
<i>conv</i>	atribut lexikálněsémantická konverze, odd. 1.2 a 2.5.5
<i>coref3</i>	reflexivita dativního doplnění (hodnota atributu <i>reflex</i>), odd. 1.2 a 2.5.3
<i>coref4</i>	reflexivita akuzativního doplnění (hodnota atributu <i>reflex</i>), odd. 1.2 a 2.5.3
<i>deagent</i>	deagentní diateze (implicitně též dispoziční diateze); (hodnota atributu <i>diat</i>), odd. 1.2 a 2.5.2
<i>diat</i>	atribut diateze, odd. 1.2 a 2.5.2
<i>ex</i>	rámec neobsahuje doplnění koreferující se subjektem infinitivu (hodnota atributu <i>control</i>), odd. 2.5.1
<i>impf</i>	nedokonavé sloveso (<i>odpovídat^{impf}</i>), odd. 2.3.1
<i>idiom</i>	idiomatická lexikální jednotka, odd. 2.5.7
<i>iter</i>	iterativní sloveso (<i>čekávat^{iter}</i>), odd. 2.3.1
<i>limit</i>	omezení lemmat, která reprezentují lexikální jednotku, odd. 2.3.1 a 2.4
<i>multiple</i>	atribut rozdílná strukturní realizace situačního participantu, odd. 1.2 a 2.5.5
<i>opt</i>	fakultativní valenční a kvazivalenční doplnění (ADDR ₃ ^{opt} , OBST _{0,4} ^{opt}), odd. 1.1 a 2.4.4
<i>pass</i>	pasivní diateze (implicitně též rezultatív prostý); (hodnota atributu <i>diat</i>), odd. 1.2 a 2.5.2
<i>PDT</i>	příklad z Pražského závislostního korpusu
<i>pf</i>	dokonavé sloveso (<i>odpovědět^{pf}</i>), odd. 2.3.1
<i>poss</i>	rezultatív posesivní (implicitně též recipientní pasivní diateze s pomocným slovesem <i>mít</i>); (hodnota atributu <i>diat</i>), odd. 1.2 a 2.5.2
<i>poss_{conv}</i>	uvozuje příklady konverzního typu rezultatívu posesivního, odd. 1.2 a 2.5.2
<i>poss_{nconv}</i>	uvozuje příklady nekonverzního typu rezultatívu posesivního, odd. 1.2 a 2.5.2
<i>př.:</i>	uvozuje příklady užití lexikální jednotky, odd. 2.4
<i>recipient</i>	recipientní pasivní diateze s pomocným slovesem <i>dostat</i> ; (hodnota atributu <i>diat</i>), odd. 1.2 a 2.5.2
<i>recipr</i>	atribut reciprocita, odd. 1.2 a 2.5.4
<i>reflex</i>	atribut syntaktická reflexivita, odd. 1.2 a 2.5.3
<i>split</i>	atribut strukturní rozpad situačního participantu, odd. 1.2 a 2.5.5
<i>SYN</i>	příklad z Českého národního korpusu, řada SYN
<i>SSČ</i>	příklad ze Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost
<i>SSJČ</i>	příklad ze Slovníku spisovného jazyka českého
<i>typ</i>	typické volné doplnění (MEANS ₇ ^{typ}), odd. 1.1 a 2.4.4
<i>1 2</i>	odlišuje lemmata téhož vidu náležící jednomu lexému (<i>odsouvat^{impf2}</i>), odd. 2.3.1
1 2 ...	uvozuje lexikální jednotky, odd. 2.4
→1 ...	odkazuje k číslu lexikální jednotky ve vztahu lexikalizované alternace
<i>I II III</i>	odlišuje homografy (<i>zapírat_I, se</i>), odd. 2.3.3
I II	rozlišuje dvě konstrukce ve vztahu lexikalizované alternace, odd. 1.2 a kap. 6–8
<i>,...‘</i>	označuje situační participant („Locatum“)
<i>,...“</i>	označuje glosu (sloveso <i>zaplatit^{pf}</i> ve významu „poskytnout platbu“)

–	odděluje situační participanty, které jsou v případě lexikalizovaných alternací zasaženy změnou v uspořádání do valenčního rámce („Locatum“ – „Location“), a příklady konstrukcí ve vztahu lexikalizovaných alternací (<i>Sedláci nakládali seno na vozy. – Sedláci nakládali vozy senem.</i>), odd. 1.2 a kap. 6–8
–	spojuje vidové protějšky jednoho lexému (<i>zaměstnávat^{impf} – zaměstnat^{pf}</i>), odd. 2.3.1
	označuje výběr, a to výběr z několika funktořů (PAT ADDR BEN ACT či DIR2 DIR3 LOC), kap. 3–4, 6–7, výběr z reflexiv (SE SI), kap. 5, a dále výběr ze slovesných forem, kap. 3
/	odděluje varianty lemmatu, odd. 2.3.2
&	označuje konjunkci podmínek v pravidlech pro gramatikalizované alternace, kap. 3–5
&	spojuje dvojice valenčních doplnění, jimž je přiřazen jediný situační participant v pravidlech pro lexikalizované alternace (PAT & EFF), kap. 6 a 8
∅	označuje nepřítomnost daného doplnění v povrchovésyntaktické struktuře (ACT * → ∅) či dereflexivizaci slovesného lemmatu (<i>se</i> → ∅) v pravidlech pro gramatikalizované alternace, kap. 3–4
∅	označuje, že daný situační participant nekořesponduje s žádným valenčním doplněním v pravidlech pro lexikalizované alternace, kap. 6
¬	zakazuje přítomnost doplnění s danými vlastnostmi ve valenčním rámci (¬Y ₄) nebo přítomnost reflexiva v lemmatu slovesa (¬SE SI) v podmínkách pravidel pro gramatikalizované alternace, kap. 3 a 5
→	vyjadřuje změnu: změnu morfemtického vyjádření valenčních doplnění (ACT ₁ → 7, od+2), změnu v reflexivitě slovesného tvaru (<i>se, si</i> → ∅) a změnu ve slovesné formě (→ <i>být</i> + participium trpné, 1. pád) v pravidlech pro odvození příznakové konstrukce gramatikalizovaných alternací, kap. 3–5
*	označuje nahrazení všech možných forem daného doplnění v pravidlech pro odvození příznakové konstrukce gramatikalizovaných alternací (* → 7, od+2), kap. 3 a 5
◇	uvozuje gramatikalizované alternace, odd. 1.2 a 2.5.2, 2.5.3, 2.5.4
◆	uvozuje lexikalizované alternace, odd. 1.2 a 2.5.5
<i>kurzíva</i>	je používána zejména pro příklady a ukázkové věty
strojový font	je používán pro unikátní jména pravidel v gramatické komponentě, kap. 3–8
X X	funktor pro aktant, kvazivalenční či obligatorní volné doplnění [†] (ACT), odd. 1.1 a 2.4.2, 2.4.4
X X	funktor pro typické volné doplnění [†] (LOC), odd. 1.1 a 2.4.2, 2.4.4
X _{3, na+4} X _{inf, aby, cont}	morfemtické formy daného doplnění (bezpředložkový pád, předložková skupina, infinitiv, vedlejší věta uvozená spojkou, vedlejší věta obsahová neuvozená spojkou), odd. 2.4.3

Poznámka: Neopakujeme zde znovu výčty funktořů (uvedeno v odd. 2.4.2), morfemtických forem (odd. 2.4.3), syntakticko-sémantických tříd (odd. 2.5.6) a seznam hodnot pro jednotlivé lexikalizované alternace (odd. 2.5.5).

[†] Tučně tištěné funktoř patří do valenčního rámce tak, jak je tradičně chápán v teorii FGP, zatímco funktoř tištěné základním řezem písma tento rámec rozšiřují. Základní řez užíváme také všude tam, kde je toto rozlišení irelevantní.

Slovníkové heslo – přehled

Slovníkové heslo – odpovídá slovesnému lexému.

Lexém – abstraktní jednotka sdružující formální složku slovesa (slovesné formy) a jeho složku významovou (lexikální jednotky); odpovídá mu slovníkové heslo, odd. 1.1 a 2.2.

Lexikální jednotka – komplexní jednotka nesoucí informaci o syntaktických a sémantických rysech slovesa v určitém významu (dále LU); množina LU (přiřazených slovesným formám) vytváří lexém, odd. 1.1 a 2.2.

Lemma – infinitivní tvar reprezentující heslové sloveso; lemma, příp. seznam lemmat (v pořadí nedokonavé, dokonavé, iterativum) je uvedeno v záhlaví slovníkového hesla, odd. 2.3.

Vid – údaj o vidu je u každého lemmatu uveden značkou *impf*, *pf*, *iter*, *biasp* v horním indexu; pokud je slovníkové heslo reprezentováno více lemmaty se stejným videm, je tato značka následována arabskou číslicí, odd. 2.3.1.

Varianty – případné ortografické varianty slovesného lemmatu jsou odděleny lomítkem, odd. 2.3.2.

Homografy – lemmata s identickou grafickou podobou, příp. lišící se přítomností reflexiva *se/si*, ale bez zřejmého sémantického vztahu, a dále lemmata, u nichž sice lze vysledovat sémantickou příbuznost, která se však liší videm, jsou rozlišena římskou číslicí v dolním indexu, odd. 2.3.3.

Idiom – idiomatická užití sloves jsou označena značkou **idiom**, odd. 2.5.7.

Omezení – pokud se určitá LU vztahuje jen k některým lemmatům ze seznamu uvedeného v záhlaví slovníkového hesla, jsou za značkou **limit** uvedena všechna lemmata, ke kterým se tato LU vztahuje; omezení se neuvádí pro iterativa, odd. 2.3.1.

Valenční rámec – každá LU je charakterizována valenčním rámcem, který uvádí počet a typ (tzv. funktor) valenčních doplnění, jejich možná morfemická vyjádření (dolní index) a obligatornost (horní index – pokud není uveden, jde o obligatorní doplnění, značka ^{opt} zachycuje fakultativní doplnění, značka ^{typ} doplnění typické), odd. 2.4.

Glosa – každá LU je charakterizována glosou, která je uvedena na samostatném řádku za valenčním rámcem; glosy pro jednotlivá lemmata jsou rozlišeny údajem o vidu, viz výše.

Doplňující syntaktické informace

- **kontrola** – slovesa kontroly mají za značkou **control** uveden funktor toho členu valenčního rámce, který koreferuje se subjektem závislého infinitivu, odd. 2.5.1;
- **reflexivita** – za značkou **reflex** je uveden možný typ syntaktické reflexivity, odd. 2.5.3:
 - **coref4** pro reflexivitu akuzativního doplnění;
 - **coref3** pro reflexivitu dativního doplnění;
- **reciprocita** – za značkou **recipr** jsou uvedeny dvojice, příp. trojice valenčních doplnění, která mohou vstupovat do vztahu reciprocity, odd. 2.5.4;
- **syntakticko-sémantická třída** dané LU je uvedena za značkou **class**, odd. 2.5.6;
- **diateze** – za symbolem \diamond a značkou **diat** je uveden výčet možných diatezí, do nichž daná LU vstupuje, odd. 2.5.2:
 - **pass** pro pasivní a rezultativní diatezi s pomocným slovesem *být*;
 - **deagent** pro deagentní diatezi;
 - **poss** pro rezultativní diatezi s pomocným slovesem *mít*;
 - **recipient** pro recipientní pasivní diatezi;
- **lexikalizované alternace** – za symbolem \blacklozen je uveden typ lexikalizované alternace, do níž daná LU vstupuje, spolu s odkazem na číslo příslušné alternující LU, odd. 2.5.5:
 - **conv** pro lexikálněsémantické konverze;
 - **multiple** pro rozdílnou strukturní realizaci téhož situačního participantu;
 - **split** pro strukturní rozpad situačního participantu.

Příklad – každá LU je ilustrována příkladem uvedeným značkou *pf*; za symbolem \diamond následují korpusové doklady diatezí (případně uvedené údajem o vidu).

Ukázka několika lexémů – kráceno

lemma s fakultativním *si* umožňuje nereflexivní i reflexivní užití, odd. 2.3.4

indexy rozlišující homografy, odd. 2.3.3

omezení platnosti lexikální jednotky na daná lemmata, odd. 2.3.1

lexém (odd. 1.1 a 2.2) s jedinou lexikální jednotkou

lexém se dvěma lexikálními jednotkami, reflexivní lemmata viz odd. 2.3.4

cenit_I (*si*) *impf*

1 **ACT**₁ **PAT**₄ **EFF**^{opt}_{na+4} **EXT**^{typ} **MANN**^{typ}

udávat cenu; přisuzovat cenu; přisuzovat hodnotu
reflex: **coref4** class: mental action \diamond diat: pass deagent

pf: *cení něčí majetek na milion; velmi vysoko si cenili jeho léčivé účinky; začátečníci cení jeho jednoduchost* \diamond pass: *Ve fotbale neplatí, že když je někdo úspěšný, je podle toho i ceněn. Co do té láce: dobrá rada, jak známo, bývá ceněna nad zlato.* deagent: *jeho majetek se cení na několik milionů*

2 (**limit** *cenit si*)_I *impf* **ACT**₁ **PAT**_{2,4} **REG**^{typ}_{na+6} **CAUS**^{typ}_{kvůli+3, pro+4} **MANN**^{typ}

vážít si
reflex: **coref4** recipr: ACT-PAT class: mental action \diamond diat: pass deagent

pf: *cením si ho pro jeho schopnosti; Její krajané si ji tak cení nejen kvůli kráse. (SYN); turisté si na Šumavě nejvíce cení služeb pro motoristy a cyklisty (SYN)* \diamond pass: *Je na něm vyobrazena jedna ze soch, pro které je Zoubek ceněn.* deagent: *menší rané brambory se cení pro vyšší stolní hodnotu*

cenit_{II} *impf*

ACT₁ **ADDR**^{opt}_{na+4} **PAT**₄

odhalovat zuby
recipr: ACT-ADDR \diamond diat: deagent

pf: *cení zuby na vetřelce* \diamond deagent: *na vetřelce se cení zuby*

postýskávat si *impf*, **postesknout / postýsknout si** *pfI*, **postýskat si** *pf2*

1 **ACT**₁ **ADDR**^{opt}₃ **PAT**_{na+4, že, cont}

impf stěžovat si; vyjadřovat stesk / tíhu / smutek / neuspokojení; *pfI* postěžovat si; vyjádřit stesk / tíhu / smutek / neuspokojení; *pf2* postěžovat si; vyjádřit stesk / tíhu / smutek / neuspokojení
recipr: ACT-ADDR ACT-PAT class: communication \blacklozen split: Information I \rightarrow 2

pf: *impf spisovatelé si často postýskávají, že doba je zlá (SYN); pfI sestra si mi posteskla / postýskla na jednotvárnou práci; matka si někdy posteskla / postýskla, že je její syn nepořádný; pf2 sestra si mi postýskala na svého partnera; postýskala si, jak ji zanedbává*

2 **ACT**₁ **ADDR**^{opt}₃ **PAT**_{na+4} **EFF**^{ze}

impf stěžovat si; vyjadřovat stesk / tíhu / smutek / neuspokojení; *pfI* postěžovat si; vyjádřit stesk / tíhu / smutek / neuspokojení; *pf2* postěžovat si; vyjádřit stesk / tíhu / smutek / neuspokojení
recipr: ACT-ADDR ACT-PAT class: communication \blacklozen split: Information II \rightarrow 1

pf: *impf spisovatelé si často postýskávají na dobu, že je zlá; pfI matka si někdy posteskla / postýskla na syna, že je nepořádný; pf2 sestra si mi postýskala na svou práci, že je hrozně jednotvárná*

valenční rámec, odd. 1.1 a 2.4.1
– tučně: aktanty, kvazivalenční a obligatorní volná doplnění
– horní index: obligatornost
– dolní index: morfemické formy, odd. 2.4.3

typy diatezí, do nichž daná jednotka vstupuje, odd. 2.5.2, kap. 3

lexikální jednotka, odd. 2.4
– valenční rámec
– glosa
– doplňující informace, odd. 2.5
– příklady

varianty lemmatu, odd. 2.3.2

údaj o vidu, odd. 2.3.1
– arabské číslice slouží k odlišení lemmat s tímtež videm

jednotky jsou ve vztahu lexikalizované alternace, odd. 2.5.5, kap. 6–8

pfI. k. 1554-17

LEXIKALIZOVANÉ ALTERNACE